

דרכנו ע"פ שיחות הרצ"ה למרשתת תולדות -

אהבת יצחק לעשו

ראש הישיבה

1. **סיחה הרצ"ה בראשית, עמ' 221-220**

10. "ויאהב יצחק את עשו"

יצחק אבינו היה רואי המשך של הכיוון האיריאלי הרוחני של אברהם אבינו, "... אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ד'...¹ ופתאום, עם כל החיטך וההדרכה של אברהם אבינו, מופיע דבר משונה ומצער: עשו. בראי היה חשק להמשך דורות של מקדשי השם, אבל עשו בשלו, בעקשנות: "איש ידע ציד"². בשום אופן אין אפשרות לחקן.

במצב כזה אולי הייתה אפשרות שיהיה כמו אצל יששכר חבלון: יעקב ישב וילמד תורה ועשו יספק לו כל צרכיו, יתן לו הכל - אפילו מלח וחבן³. זו סבירה. לכן: "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפירו"⁴.

ומכאן ההבדל בין יצחק לרבקה. יצחק היה לעילא ולעילא, אבסטרקטי, אבסולוטי, שמימי, ומצדו חיבון אפשרות של סדר כזה שעשו יהיה מספק את הגשמיים של העונק בתורה. אבל רבקה הייתה מגולה המשק - "בעלת הבית", גם ברבים שבקדושה. היא ראתה את שחיתותו והשעותו של עשו, וידעה שאפילו להיות מסייע לעונק בתורה אינו זכאי ואינו ראוי.

אצל יצחק מופיע בירוד החלטי, מתוך המשך רוח הקודש, שכך ראוי להיות וכך יתגלה באחרית הימים⁵. וסדר הברכות הוא שיתגלה באחרית הימים צריך להופיע עכשיו באופן מסובך ומשובש, מתוך הגפעות האלוהית של יצחק.

ענין זה מתבאר בספר "תורת יחיאל" של רבי עקיבא יוסף שלוינגר, בעל ספר "לב העיברי". הוא אומר שם שני רברים יפים לענינו. קודם-כל שהחילוק בין יצחק לרבקה הוא ספני שצחק היה עליוני, שמימי, אלוהי, לעומת רבקה שהייתה "בעלת בית", השייכת להתננות יותר מעשיות. ולכן מתאים שהרברים שבקדושה שמתוך השפעת רוח הקודש של יצחק, יסודרו באופן מעשי דרך הצניעו של השפעת רוח הקודש של רבקה. והרבר השני: מטרתן של הברכות לעשו ירחק לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש⁶, הייתה כדי להיות מסייע לתורתו של יעקב.

בעל "לב העיברי" היה אדם נפלא. קנאי גדול במלחמה נגד הרפורמים וקנאי גדול ליישוב ארץ-ישראל (היה לו חלק ביסוד פתח-חקה). הוא אמר

שברכת יצחק שייכת אף למצבים של תחיית הישוב. על הפסוק "וירח את ריח בגדיו ויריכנה..." ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש⁴, ורשו חז"ל: "אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו"⁷. פירש בעל "לב העיברי" שעל אף שהריח יצחק אבינו, בנוול קודשו, שבגידה תהא כאן לעתיד לבוא, שהיו בעובדי אדמת הקודש כאלו שאינם מודקקים במצוות - בכל זאת "יריכהו" - ברוכים יהיו בברכת הארץ, ותשועה גדולה עתידה לצאת מאכא⁸.

2. סיחה הרצ"ה, בראשית, עמ' 233-232

14. "ויאהב יצחק את עשו"

"ויאהב יצחק את עשו... ורבקה אהבת את יעקב"⁹. יש לזכור שיצחק ורבקה הם שניהם בעלי רוח הקודש¹⁰. אמנם, רבקה היא "בעלת הבית", לכן מתאים שהיא תסדר את עניני רוח הקודש בקשר לבית, לעומת רוח הקודש של יצחק אבינו שהיה עילאי ומופשט. והנה יצחק אבינו רואי שבע נחת מיעקב אבינו שהיה "ישב אהלים"¹¹, ולא מעשו, שעל אף כל ההפצרות, לא נענה לשוב לבוטב. אמנם, לאחר שכנועים רבים, הסכים עשו להיות "ציד בפירו"¹², ולחמך ביעקב אבינו מבחינה חומרית, כדי שיוכל לעסוק בתורה, ובכך הסתפק יצחק אבינו "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפירו"¹³. רבקה, השייכת לאוהלה של שרה¹⁴ והקובה לעניני הבית, הבינה שגם בחמיכתו כיעקב, עדיין לא יכול עשו להתקשר לענין של קדושה, ואילו יצחק אבינו הסתכל בצד העילאי והמופשט. כל זה מתבאר בספר "תורה ויחיאל", לבעל "לב העיברי"¹⁵.

15. קול יעקב וידי עשו

אכן כשיגוש יעקב אל יצחק, "וישק לו, וירח את ריח בגדיו, ויברכהו, ויאמר: ראה ריח בני כריח שדה אשר כרכו ר'...¹⁶ "שונכסה עמו ריח גן עדן"¹⁷, יצחק

מתפלל: "הקל קול יעקב והידים ידי עשו"¹⁸, הפנימיות היא של יעקב והחיצונית של עשו. יש מצבים בהם הקול הפנימי של יעקב אבינו צריך להתלבש ביד עשו¹⁹. מצבים אלה שייכים לסיבוכיות של יעקב אבינו שנמשכת בכל הדורות.

16. "ריח בוגדיו"

בעל "לב העיברי" מעיר עוד הערה נפלאה. על הפסוק "וירח את ריח בגדיו ויריכהו"²⁰, אומרים חז"ל: "אל תקרי ריח בגדיו אלא בוגדיו"²¹. פירש בעל "לב העיברי", שהריח יצחק אבינו שאלה שיעסקו בכנין הארץ יהיו בוגדים ביחסם לתורה, ובכל זאת ואף-על-פי כן נתן להם שפע ברכתו לכנין הארץ ולפיתוחה²².

3. הרחב דבר על בראשית כ"ז

הטבע והיא המכתה נס נסתר, או בדרך שידוד הטבע לפי השעה זה מיוחד (והרחב דבר - "ויקרא וגו' עיקר²³ הענין הוא נפלא, שהשתולה ההשגחה שיתברך יעקב בטעות. וגם אנו רואים שלא בירך יצחק אותו ברכת אברהם כמו שבידך אותו לבסוף. וגם עיקר דברי יצחק אבינו לעשו אינו מוכן לכאורה, וכי כשכיל שלא ידע יום מותו היה לו לירא שימות פתאום ולא הא יכול לברך לבנו לפני מותו כמו שעשה יעקב לבניו. וגם, מה ענין סעודה והנאת מאכל לברכה. מכל זה יש להבין אשר ידע יצחק כי יעקב ישג ברכת אברהם התלויה אך בתורה ועבודה, כמו שנתפרש לאברהם אבינו, אשר היא הנגה ע"פ השגחה פרטית מהמקום ב"ה²⁴, בין כשהוא בדרך הטבע והיא המכתה נס נסתר, או בדרך שידוד הטבע לפי השעה זה מיוחד (ואומה הנבחרת לכן. וכן עמך גמילות חסדים²⁵ אם היא נעשית לשם שמים באשר כך רצון ה' או רואי אוכל פריה בעוה"ז הקרן קיימת לעוה"ב, והכל בהשגחה פרטית, כמו שכתבתי בברכת נח לשם "ברוך ה' אלהי שם" (לעיל ט, טז). אצל השגחה נפיליות חסדים מצד מבני או דעת אנרשי שראוי לעשות כן, אין לזה שכן בעוה"ב והנהגה דחנית, אבל מכל מקום יש לזה שכן בעוה"ז, כמו שנתברך יפת על זה "יפת אלהים ליפת"²⁶, וכך קבע הקב"ה טבע העולם נרכזיב "עולם חסד יבנה" (תהילים פטג). ובפרק ערבי פטחים (ק"ח, א) איתא דכ"ו דוחת שלפני מן תורה ניזון במידת החסד²⁷, ונראה פירושו

הנה ראה יצחק בדתו שמדה זו לעשות גמילות חסדים מדת אנשי לכו אינה ראיה ליעקב כלל, באשר נוצר (יעקב) אך לתורה ולתעודה, ואין לו להתנהג בחסד אלא לשם שמים וקיום תורתו, ואם לא בזה האופן אינו ראוי להתבונן כלל אפילו ברכת עוה"ו לכו. וידוע דיצחק אבינו היה כח הדין כלשון המקרא "ופחד יצחק" (להלן לא, מב), על כן הייתה דעתו שאין לאומה אשר נבחרת להתהלך לפני ה' חלק ותקפה להשיג איה שכו ע"פ גמילות חסדים שלא לשם שמים, ומדה זו פגעה אך לעשו שנוצר להליכות עולם, וגם למדה זו של הטבע¹¹ מועילה יותר מעלת הבכורה כמו שכתבתי להלן פסוק י"ט. על כן רצה לזכות את עשו במצות כיבוד אב כמו שאידע ליפת, ויהנה אותו בסעודה מעשו.

ובעבור זה יגיעו לו הברכות בשעה שיכין עצמו לקבל שפע וזה"ק לברך, וכאשר אינו ראוי לעשות סעודה ביום המות, על כן רצה להקדים הענין. אבל רבקה מאהבתה ליעקב השחולה אשר הרשעים שיצאו מיניקב¹² כשיעשו חסד¹³ ישאו ברכה מה כשהיז¹⁴, כמו שהיה באמת בדרו של אחאב שנתברכו בגשמים לפני קללת אליהו, כדאיתא בפרק חלק¹⁵, והיה בזכות חסד שהיה אחאב דורו נהרים הרבה, וכן בכל דור יש אפיקורסים והם בעלי חסד ומתברכים בשפע, והכל בא מברכת יצחק שכיון לברך את עשו והגיעה ליעקב, וחז"ל ביארו כל זה כדברי¹⁶ כמו שיבואר להלן פסוק כ"ז. ומעתה טובן מה שכאן ההשגחה שתגיע ברכה זו ליעקב בערמה, משום שבאמת אין זו מדת יעקב, ונזכה -

היא מדה זו מהליכות אומות העולם - נד כאן הרחב דבר.

1. קמאת הי צבאת לרמחיל, ננוי רמחיל עמי קי"א

ענין צ"י

דע, כי שרש לעשו היה כראשונה בקדושה, והוא בנבחרת ת"ת ז"א, פירוש, כי ת"ת הנה הוא מכריע לחסד ולגבורה, ומכחינת הימין שבו יצא יעקב, ומכחינת השמאל שבו יצא עשו, ולכן היו תאומים, והוא סוד (מלאכי א, ב), הלא אח עשו ליעקב, כי כאמת כמדריגה אחת היו בתחלה, מה שאין יצחק וישמעאל, וחב"ן, שגם עשו היה יכול להיות קדוש, והיו שנידם בנים טובים לה, ואומר לך